

Doktor Çehov

Dr. Mevlüt Yaprak

Orta öğrenimini İzmir, Tire Endüstri Meslek Lisesi'nde tamamladı. Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde başladığı tıp eğitimini 1985 yılında Anadolu Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde bitirdi. Fizyoloji ihtisasını Atatürk Üniversitesi'nde yaptı. Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak görev yapan Dr. Yaprak, evlidir ve iki çocuk babasıdır.

Rus ve Dünya Edebiyatının en önemli isimlerinden biri olan Anton Çehov, 1860 yılında Rusya'nın Taganrog kentinde doğdu. Zalim, dindar ve sanatkar ruhlu bir baba ile sevgi dolu bir annenin altı çocuğundan biriydi. Dedesi, kendisinin ve çocuklarının özgürlüğünü satın almış eski bir köleydi. Anton Çehov'un kardeşleri de sanatçı ruhlu çocuklardı: İvan öğretmen, Nikola ressam, Aleksandr yazar, Mihail ressam, yazar ve çevirmen, Mariya ise öğretmen ve ressamdı. Anton Çehov "Yeteneklerimizi babamızdan, ruhumuzu annemizden aldık." derdi. Anton Çehov'a göre; okul, dükkân, kilise ve ev arasında geçen çocukluğu gerçek bir acı idi. Dayaksız günleri pek olmazdı. O günleri bir yazısında şöyle anlatır: "Dedemi, bey ve adamları döverdi, babamı dedem döverdi, babam da bizleri döverdi. Yine de kurban olmak, cellat olmaktan iyidir." Şçeglov'a yazdığı mektuplardan birinde çocukluğu hakkında şöyle der: "Çocukluğumu gözlerimin önüne getirdiğimde iç karartıcı sahneler birbirini izler. Şimdi dine inanmak diye bir şey kalmadı bende. İnanır mısınız, iki kardeşimle birlikte kilisenin ortasında dikilip de ardı ardına ilahiler okumaya başladığımız zaman bize dört bir yandan imrenerek bakar; bizleri yetiştiren ana babamızı kıskanırlardı. Oysa biz o sırada kendimizi birer küçük kürek mahkûmu gibi hissederdik."

Çehov'un iki ağabeyi 1875 yılında üniversite okumak için Moskova'ya gitti. Üçüncü sınıf bir tüccar olan babası ise 1876'da iflas edince Moskova'ya kaçtı. Birkaç ay sonra ailenin diğer üyeleri de Moskova'ya gitti. Anton Çehov ise 1879 yılında, liseyi bitirdikten sonra Moskova'ya gitti. Çehov Moskova'ya gelince tıp fakültesine kaydoldu. Taganrog Belediyesinden kazandığı

bursun çoğunu ailesi için harcıyordu. Para kazanmak için gazete ve dergilere küçük ve komik öyküler yazmaya başladı. 1884, Çehov'un hayatında önemli bir yıldır. Tıp fakültesinden mezun oldu, doktor olarak çalışmaya başladı. İlk öykü kitabı, *Melpomene Öyküleri* yayımlandı. İlk hemoptizi deneyimi yaşadı. Artık hem doktor hem de hastaydı; pek çok Rus gibi veremliydi. Çehov, tıp fakültesinden mezun olduktan sonra da öykü yazmaya devam etti. Çehov'dan bize, bazıları sinema ve/veya tiyatroya uyarlanmış yüzlerce öykü kalmıştır. *Sevgili Doktor* adlı öyküsü belki de en çok sahnelenen öyküsüdür. En ünlü öyküleri şunlardır: *Köylüler, Çukurda, Kara Keşiş, 6 Numaralı Koşu, Küçük Köpekli Kadın, Bozkır, Acı...* Çehov, tıp fakültesini bitirdikten bir süre sonra oyunlar da yazmaya başladı. *Orman Cini* ve İvanov'un ilk sahnelenmeleri çok başarısız oldu. *Martı* da ilk sahnelendiğine çok kötü tepkiler aldı. Fakat *Martı*, 1898'de Moskova Sanat Tiyatrosu'nda Stanislavski tarafından yeniden sahnelendi ve büyük başarı kazandı. *Martı*'nin başarısını *Vanya Dayı, Üç Kız Kardeş ve Vişne Bahçesi*'nin başarıları izledi. Çehov 1892 yılına kadar Moskova'da doktorluk yaptı. 1892 yılında bir yurtluk satın alarak Melihova'ya yerleşti. 1892'den 1898'e kadar da Melihova'da doktorluk yaptı. Hastalığı ilerleyince doktorluğu ve Melihova'daki yurtluğunu terk edip 1898'de Yalta'ya yerleşti. 1899 yılında öykülerinin tüm yayın haklarını A. F. Marx'a satan Çehov, ertesi yıl Rus Bilimler Akademisi'ne onursal üye seçildi. 1901 yılında Olga Knipper ile evlendi. 1902 yılında Maksim Gorki'nin Rus Bilimler Akademisi üyeliği onaylanmayınca Akademi üyeliğinden istifa etti. 1904 yılında Yirmi Beşinci Sanat Yılı kutlanan Çehov, 15 Temmuz 1904 günü, 44 yaşında kaplıcalarıyla ünlü bir Alman kentinde, Badenweiler'de öldü.

Doktor Çehov

Öykü ve oyun yazarı olarak bilinen, modern kısa öykünün ve modern oyun yazarlığının kurucularından biri sayılan Çehov, aynı zamanda bir tıp doktorudur. 1884 yılında tıp fakültesinden mezun olunca Voskresensk yakınlarındaki Ovchinnikov Hastanesinde çalışmaya başladı. 3 Eylül 1884 günü Moskova'ya dönen Çehov, evinin kapısına, üzerinde "Anton Çehov, Tıp Doktoru" yazılı bir tabela astı ve hasta kabul etmeye başladı. Para durumu düzelmeye başlayınca eve yeni eşyalar ve bir piyano aldı. Moskova'daki hekimliği sekiz yıl sürdü. Moskova'dan sonra altı yıl kadar da Melihovo'da hekimlik yaptı. Hastalığı ilerleyince meslektaşlarının ısrarı ile tıbbı bıraktı. Önceleri yoksul hastalardan muayene ücreti almayan Çehov, Melihovo'ya taşındıktan sonra hiç kimseden muayene ücreti almadı. Kendisine Çehov sorulduğunda bir tüccar şöyle demiştir: "Aaa! Anton Pavloviç mi? Tanımaz olur muyum? Usanmadan gitti geldi, gitti geldi, bizim koca karyı iyileştirdiydi. Sonra ben hastalanınca beni de iyileştirdi. Ama para veririm, parayı almaz. Dedim ki, 'Anton Pavloviç, neden böyle yapıyorsun? Para almazsan neyle geçineceksin? İşinden anlayan bir adam olduğun belli, ama para almıyorsun. Öyle şey olur mu?' Gene almayınca yakasına sımsıkı yapıştım. 'Kendini düşünmen gerek biraz. İlerde kimin başına neler geleceğini kimse bilemez. Bir gün işinden atıverirlerse ne yaparsın? Tüccar değilsin ki bizim gibi alışverişle uğraşsın. Elinde avucunda yok, cascavlak kalırsın ortada.' Karşımda hep gülüyordu. Sonra dedi ki; 'Eğer işimden atarlarsa, ben de bir tüccar kızıyla evleniveririm.' Ben de ona şu karşılığı verdim: 'Doğru dürüst kazancın olmazsa hangi tüccar sana kızını verir?' Gene güldü. Sanki ona değil başkasına söylüyordum..."

Çehov'la ilgili anılarda onun doktorluğu ile ilgili çeşitli anekdotlar mevcuttur. Çehov; 1886 kışını tifüs, 1992 yazını kolera salgınıyla mücadele ederek geçirdi. Çehov'un başarılı yönetimi sonunda kolera Melihovo'ya uğrayamadı. Salgın sırasında taşradaki iyi ve kültürlü insanları keşfeden Çehov, salgın sırasında duyduklarından birine, bazı sosyalistlerin salgını adeta sevinçle karşıladıkları iddiasına inanmakta zorlandı ve 1 Ağustos 1892'de yayıncısı Suvorin'e yazdığı mektupta şunları yazdı: "Sosyalistlerimizin kolera salgınına kendi amaçları için sömürdükleri iddiası doğru ise onlardan nefret etmeye başlayacağım. Hayırlı davalanın hizmetindeki iğrenç araçlar o davalara da iğrençleştirir..." Kardeşi Aleksandr'dan tifüs olduğunu bildiren bir mektup alınca 1897 Martında acilen Moskova'ya gitti. Kardeşi değil ama eşi tifüstü. Aleksandr'ın eşini ve ünlü yazar Grigoreviç'i tedavi etti... Bir gün bohem bir arkadaşı tiyatro yönetmeni Konstantin Stanislavski'yi ziyaret eder. Odada bulunan ve konuşmaları dinleyen, fakat söze hiç karışmayan Çehov, adam gittikten sonra, "Bu adam bir gün kendini öldürecek." der. Stanislavski bir süre sonra o arkadaşının zehir içerek intihar ettiğini öğrenir... Çehov'un eşi Olga, Yalta'da hastalanır. Tam iyileşmeden Moskova'ya dönmesine izin verir Çehov. Bu durum Stanislavski tarafından Çehov'un hekim olarak pek ileri görüşlü olmadığı şeklinde yorumlanmıştı. Moskova'ya geldikten sonra Olga yeniden hastalanır. Durumu kötü gibidir. Çehov'a ünlü bir hekime eşini göstermesi önerilir. Çehov'un cevabı ilginçtir: "O adamı evime çağırırsam beni doktorluktan atarlar..." 1900 yılının Nisan ayında Moskova Sanat Tiyatrosu Sivastopol'da *Vanya Dayı*'yı sahneler. Oyunculardan A. R. Artem ertesi gün rahatsızlanır. Bunu duyan Çehov steteskopunu ve refleks çekicini kapar, şevkle oyuncuyu tedaviye koşar. Hastayı uzun uzun dinler, çekiçle her yerine vurur ve en sonunda hastanın tedaviyeye ihtiyacı olmadığını söyler. İhtiyar oyuncuya çiğneyip yutması için bir tek nane şekeri verir. Artem ertesi akşam sahnededir ve turp gibidir... Bir gün düşüncesiz bir bayan konuğu Çehov'a der ki: "Anton Pavloviç, bu yaşam çok sıkıcı! Günler tekdüze. İnsanlar, deniz, gökyüzü son derece sıkıcı. İnsanda yaşama isteği diye bir şey kalmıyor. Can sıkıntısından patlayacağım neredeyse. Bu bir hastalık mıdır, nedir?" "Evet," der, Çehov, "Hastalıktır. Adı da morbus pritvoralisdir." Çehov, Rusça numara yapma sözcüğünü birazcık Latinceleştirerek pritvoralis sözcüğünü üretmiştir.

Çehov; başarılı, ilgili, sevecen, sabırlı bir hekimdi. Tıbbi literatürü ilgiyle izlerdi. Tıbbı ve bilime inancı sonsuzdu. Daha çok, denenmiş, basit, evde uygulanabilecek tedavi yöntemlerini tercih ederdi. Çocukları iyileştirmede üstüne yoktu. Sınıf arkadaşı ve Moskova Devlet Üniversitesi Tıp Fakültesi Nöroloji Profesörü

Rossolimo, Çehov'la ilgili anılarında şöyle der: "Çehov'un hayallerinden biri de üniversitede ders vermektir, o nedenle bunun için gerekli olan bilim derecesini elde etmeyi çok isterdi. Bir üniversite hocasının ders verirken konusu olan hastalığa, bir de hastanın çektiği acılar yönünden yaklaşması gerektiği konusunda yaptığımız tartışmalardan birinde şunları söylemişti: 'Örneğin ben bağırsak rahatsızlığı çekiyorsam böyle bir hastalığa yakalanan kişinin çektiği acıları, onun sıkıntılarını çok daha iyi anlarım. Bunu başka bir doktor bilemez. Eğer üniversitede hoca olsam öğrencilerimin dikkatini hastanın özel duyguları alanına daha çok çekmeye çalışırdım. Bu da herhalde onlara büyük yarar sağlardı.'" Çehov'un görüşlerini ilginç bulan Rossolimo, Çehov'un doçentlik için başvuru yapmasını ister. Ancak Çehov'un herhangi bir tezi yoktur. Sahalin incelemesini tez olarak sunup sunamayacağını sorar. Konuyu Tıp Fakültesi Dekanı İ.F. Kleyn ile görüşen Rossolimo, anılarında şöyle yazar: "Sonuç tam bir fiyaskoydu. Dekan Bey bana cevap bile vermedi, gözlüklerinin üzerinden şöyle bir baktı ve çekip gitti."

Sahalin Adası adlı kitabı, Çehov'un 1890 yılında söz konusu adaya yaptığı yolculuğuna izlenimlerinden oluşur. Pasifik Okyanusunda Japonya'nın kuzeyinde yer alan Sahalin, katiller ve siyasi suçlular için sürgün adası olarak kullanılıyordu. Adadaki herkesle görüşen Çehov sağlık sorunlarını ve nedenlerini tespit etmiştir. Çevre sağlığı konusunda ilk tez olarak kabul edebileceğimiz *Sahalin Adası* adlı eser, tıbbi coğrafya ve Rus hukuk tarihi açısından da önemli bir metindir. Çehov'un o adaya niçin gittiği bugün bile tartışılmaktadır. Niçin gittiği konusunda değişik ifadeleri mevcuttur. Şu ifade de onlardan biridir: "Duygusal olsaydım eğer, o ada gibi yerlere hepimiz, Türklerin Mekke'ye gittiği gibi, hacca gider gibi gitmeliyiz, dardım. Bu yolculuk gerekli ve ilginçtir. Acı olan, münasip birinin değil benim gibi birinin gitmesidir."

Hastalığının ilerlemesi ve şiddetli bir akciğer kanası geçirmesi üzerine meslektaşlarının ısrarı sonucu Çehov 1898 yılında hekimliği bıraktı ve daha ılıman bir iklimi olan Yalta'ya yerleşti. 1904 yılında Rus-Japon savaşına bir doktor olarak katılmak, hasta Çehov'un gerçekleşmeyen arzularından biriydi. Bu arzusunu bildirdiği bir gazeteciye şunu da söylemiştir: "Elbette ki doktorlar muhabirlerden daha çok şey görürler." İyi bakması ve daha çok görmesi, Çehov'un başarılı bir öykü ve oyun yazarı olmasının sebeplerinden biri olabilir. Çehov, tıp ile edebiyatı bir arada en iyi götüren hekim yazarlardan biridir. Bu birlikteliğin sırrını şöyle açıklar: "Tıp nikâhlı karım, edebiyat ise metresimdir. Birinden sıkılınca geceyi öbürünün koinunda geçiririm. Bu belki ahlaksızcadır ama

kesinlikle can sıkıcı değildir. Üstelik hiç kimsenin bu durumdan şikâyeti yoktur..." Hazırlanan bir yıllık için Moskova Devlet Üniversitesi Tıp Fakültesine gönderdiği özyaşam öyküsünde de şöyle der Çehov: "Tıp bilimiyle uğraşmış olmamın edebiyat çalışmalarında büyük etkisi olduğu, su götürmez bir gerçektir. Bu sayede bilgim artmış, gözlem alanım genişlemiştir. Hekimliğin bir yazar olarak bana sağladığı kolaylıkları ancak bir hekim anlayabilir. Tıpla yakın ilişkim, aynı zamanda beni yönlendirici bir etkide de bulunmuş, herhangi bir yanlış adım atmamı önlemiştir. Doğa bilimleri ve bilimsel yöntemle yakınlığım beni sürekli tetikte tuttuğu için durum elverdiği ölçüde bilimsel verilerden yararlandım, yararlanmadığım zamanlar da yazmamayı yeğledim. Yeri gelmişken belirteyim, sanatta yaratma koşulları bilimsel verilerle her zaman tamı tamına aynı olmayabilir. Sahnede zehirlenerek ölme biçimi gerçektekenden farklı olacaktır elbette. Fakat bilimsel verilere uygunluk, yazar o durumu nasıl kararlaştırmışsa, ortaya nasıl koymuşsa orada aranmalı; başka bir deyişle, okur ya da seyirci bunun bilgili bir yazarın kendi anlatış biçimi olduğunu açıkça bilmeli. Bilime karşı olumsuz tavır takınan yazarlardan değilim, her şeyi kendi sınırlı kafalarının anladığı biçimde çözmeye kalkanlar arasında beni hiç aramayın."

Tıp kökenli bir yazar olan Çehov'un öykü ve oyunları tıbbi açıdan da önemlidir. Pek çok eserinde hekimler, hastalar ve belirli sağlık sorunları işlenir. Çehov'un hekim yönünün ve psikoloji birikiminin öne çıktığı İvanov adlı oyunuyla *Altı Numaralı Koğuş*, *Kasvetli Bir Öykü*, *Kara Keşiş* gibi öyküleri "Çehov'un Klinik Yapıtları" başlığı altında incelenebilir. Çehov'un doktorluğu hakkındaki en büyük eleştiri kendi hastalığını ciddiye almamasıdır. Bu ilgisizlik konusunda Çehov suçsuzdur, zira çalışmak zorundadır. O günlerde tüberkülozun başlıca tedavisi çalışmayıp dinlenmek, ılıman bir yerde yaşamak ve iyi beslenmekten ibaretti. Ancak Çehov'un tıpkı yaşlı Cato [(Marcus Porcius Cato, (MÖ 234-149)] gibi lahanalara doktorlardan daha çok inandığı da iddia edilmiştir.

Kaynaklar

Gorki M ve ar: *Çağdaşların Anılarıyla Anton Çehov* (Çeviren: Mehmet Özgül). Cem, 2002

Nemirovsky I: *Anton Çehov'un Yaşam Öyküsü* (Çeviren: Oktay Akbal). Ankara, MEB Yay, 1950

Troyat H: *Anton Çehov: Mektupları Söylediği* (Çeviri: Vedat Günyol) Dünya, 2004

Varol-Saraçoğlu G, Yaprak M: *Çehov ve Kadınlar ve Halk Sağlığı*. Docere, Mart 2011, 8: 10-11

Yaprak M: *The Fifth Chekhov. 5th Balkan Congress on the History & Ethics of Medicine Abstract and Proceedings Book. 11-15 October 2011 Istanbul*. pp: 121-126